

Meer plaats voor leerling met een beperking

Keer op keer blijkt dat het in Nederland lastig is om (meer) leerlingen met een beperking een inclusieve vorm van onderwijs te geven.

Opinie

Ijsbrand Jepma

Onlangs is de evaluatie gepresenteerd van het Passend Onderwijs (het stelsel om voor ieder kind een passende plek in het onderwijs te creëren, bij voorkeur op een reguliere school, waar nodig in het speciaal onderwijs - red.). Sinds de invoering in 2014 gaat een aantal zaken beter. Zo is er meer ruimte voor flexibiliteit en maatwerk bij het regelen van een aanbod dat tegemoet komt aan de capaciteiten en behoeften van kinderen en jongeren met extra ondersteuningsbehoeften dan wel een beperking. Maar gaan er ook daadwerkelijk minder leerlingen met een beperking naar het speciaal onderwijs? Is de bureaucratie verminderd, wordt er minder gediagnosticeerd en gelabeld? Zijn er minder leerlingen met een beperking die (ongeoorloofd) thuiszitten of zonder diploma de school verlaten? Zijn er meer jongeren met een beperking die een betaalde baan vinden? Vragen waar niet zonder meer een positief antwoord op mogelijk is.

Misschien is het tijd om de koers te verleggen, zoals de Onderwijsraad bepleit in zijn advies *Steeds inclusiever*. Wordt systematisch toewerken naar inclusief onderwijs, een vorm van onderwijs waarbij leerlingen met en zonder een beperking (heel- of halftijds) samen onderwijs volgen op één en dezelfde school, in de eigen buurt of wijk, het nieuwe ideaal?

De roep om inclusief onderwijs zwelt aan. De diversiteit in de samenleving vraagt in toenemende mate om (h)erkenning, waardering én benutting van leerlingen met een beperking. Steeds meer organi-

saties en individuen vinden dat het niet meer past leerlingen met een beperking apart te plaatsen in het speciaal onderwijs. Als leerlingen met een beperking van jongens af aan samen met leerlingen zonder een beperking onderwijs krijgen, dan hebben ze de kans te leren met elkaar om te gaan en zich tot elkaar te verhouden.

Wennen

Vanzelfsprekend is ons onderwijs niet van de ene op de andere dag inclusief. Er is tijd nodig om te wennen aan leerlingen die 'anders' zijn of 'afwijken van de sociaal geaccepteerde norm'. De omgang met leerlingen met een beperking is echter bij uitstek iets wat geleerd kan worden op school, als een oefening in burgerschapsvorming. Van de andere kant zullen leerlingen met een beperking het gevoel moeten krijgen erbij te horen, welkom te zijn in de gemeenschap. Als inclusief onderwijs tot sociale norm wordt verheven, dan kan dat een goede opmaat en leerschool zijn voor het bouwen aan een inclusieve samenleving waarin alle leerlingen als volwassenen kunnen participeren en naast elkaar kunnen leven, werken, wonen en recreëren.

Wereldwijd neemt inclusief onderwijs een hoge vlucht, maar niet in Nederland. Een analyse van waarom dat zo is, geeft de volgende indicaties.

Ten eerste ontbreekt het aan een visie op wat we eigenlijk willen met leerlingen met een beperking. Een visie is een noodzakelijke voorwaarde voor het ontwerpen van wet- en regelgeving, beleid, toezicht en financiering waarbinnen een cultuur, attitude en leiderschap kan worden gekweekt ter bevordering van inclusieve onderwijspraktijken.

Ten tweede zijn de voorzieningen, expertise en middelen te zeer



Leraren worden onvoldoende gemotiveerd en gesteund in het onderwijzen van leerlingen met een beperking in het regulier onderwijs. Foto: ANP

Leerlingen met een beperking moeten het gevoel krijgen erbij te horen, welkom te zijn in de gemeenschap

opgesloten in het speciaal onderwijs. Het speciaal onderwijs functioneert nog onvoldoende als expertisecentrum, met informatievoorziening, dienstverlening, scholing, ondersteuning en toerusting van reguliere scholen, leraren, leerlingen met een beperking en hun ouders.

Ten derde zijn er onvoldoende financiële prikkels om inclusief onderwijs te bevorderen. De budgetten voor ondersteuning wegen niet op tegen de opgave die de scholen ervaren bij het opnemen van leer-

lingen met een beperking. Ook op het niveau van het samenwerkingsverband loont het nauwelijks om het aantal leerlingen met een beperking in het speciaal onderwijs gefaseerd af te bouwen.

Jeugdhulp

Ten vierde is de samenwerking en afstemming tussen onderwijs en relevante ketenpartners van buiten het onderwijs voor verbetering vatbaar. Onderwijs en jeugdhulpverlening zijn in aansturing en uitvoering twee aparte werelden met een eigen structuur, cultuur en taal. Trage procedures, een muur van bureaucratie, voortdurend wisselende zorgprofessionals en diverse budgetten binnen de zorg verhinderen de weg naar inclusief onderwijs.

Ten vijfde worden leraren onvoldoende gemotiveerd en gesteund in het onderwijzen van leerlingen met een beperking in het regulier onderwijs. Leraren ervaren (mede onder invloed van het lerarentekort) een hoge werkdruk. Bovendien hebben

leraren vaak het gevoel dat ze er alleen voor staan. Het onderwijzen van leerlingen met een beperking wordt nog te weinig geformuleerd als een aanpak van het voltallige schoolteam, dat in samenspraak met het gezin van de betreffende leerlingen en met steun van professionals uit de zorgketen uitgevoerd moet worden. Leraren verdienen meer en betere ondersteuning om inclusief onderwijs in praktijk te kunnen brengen. En in de (post) initiële lerarenopleidingen kan inclusie als maatschappelijke opdracht steviger worden verankerd.

De Onderwijsraad is stellig: het onderwijs moet en kan inclusiever. Durf de overheid na zes jaar Passend Onderwijs de bakens te verleggen?

Ijsbrand Jepma is senior-onderzoeker en adviseur bij Sardes, een organisatie op het gebied van onderwijs, opvang en opvoeding. Dit artikel schreef hij op persoonlijke titel

Een lijsttrekker moet vooral dienstbaar zijn

Natuurlijk wil een lijsttrekker meer gezien worden. Dat is echter een middel en geen doel: uiteindelijk is de lijsttrekker dienstbaar aan de boodschap die haar of zijn stroming naar voren wil brengen.

Opinie

Ad van der Helm

Op 17 maart 2021 kiest Nederland de nieuwe leden van de Tweede Kamer. De verkiezingsposters van de afgelopen vijftien jaar laten goed zien wat centraal staat bij verkiezingen: gezichten, personen, de mens achter de politicus. Meer en meer staan lijsttrekkers en hun Twitter- en Instagram-account centraal.

Lijsttrekkers geven een politieke partij met zijn programma een gezicht. En een koers. Kijk naar het

CDA: de keuze voor Hugo de Jonge, Mona Keijzer of Pieter Omtzigt heeft consequenties voor de koers van de partij.

Opvallend is hoeveel christelijke (kandidaat-)lijsttrekkers dit jaar op het verkiezingspodium staan, die blijik geven van een authentiek persoonlijke christelijke levensovertuiging. Zij zijn echter geen vertegenwoordiger van een zuil of een kerkelijk instituut, maar zij laten zien gevoed te worden door hun christelijke achtergrond die zij op eigen wijze een plek hebben gegeven in hun leven. Het is een andere generatie dan de naoorlogse christenen die stem en gezicht gaven aan

hun confessionele achterban en zuil.

Natuurlijk zijn er dossiers waar lijsttrekkers uitspraken over moeten doen. Ik denk aan een andere balans in de zorg tussen privatisering en marktwerking enerzijds, en anderzijds effectieve zorg van handen aan het bed en meer samenwerking die leidt tot minder protocollen. De economie kan meer dienstbaar gemaakt worden aan de sociale kracht van de samenleving. Ecologische afwegingen kunnen leiden tot een meer duurzame omgang met de natuurlijke hulpbronnen en om de schepping als een geschenk te zien: meer *slow food* dan *fast food*.

Ruwer spel

Meer dan de inhoud van deze dossiers gaat het mij om de grondhouding van de lijsttrekker. Het spel van de politiek wordt steeds ruwer, schreef de Raad van State onlangs. Dat zullen we in de debatten, die naarmate de verkiezingen naderen steeds heftiger zullen worden, ook merken. De inhoud en de waarheid komen in de knel bij het verlangen

om de sympathie van de kiezer te winnen.

Johannes de Doper kan worden gezien als een soort lijsttrekker van het evangelie. Wat zou zijn boodschap kunnen zijn aan de lijsttrekkers van nu?

Johannes is als lijsttrekker voor het evangelie een non-conformist die de aandacht op zich vestigt, de mensen uit hun comfortzone trekt en uitdaagt keuzes te maken. Maar typisch voor hem is dat hij vindt dat hij vervolgens zelf kleiner moet worden en Christus groter (Johan-

Wat sommigen afdoen als naïviteit blijkt leiderschap te zijn. Dit leiderschap kost bloed, zweet en tranen

nes 3:30). Het is de dienstbaarheid van Johannes aan de boodschap die immers de persoon overstijgt en die het doel is van zijn leiderschap: de wegbereider van Jezus. De eeuwige nummer twee.

Is dat achterhaalde christelijke naïviteit, zoals dat gezegd wordt van ideëel gestuurde politieke leiders? Zoals schrijver Bas Heijne terecht opmerkt naar aanleiding van het 'Wir schaffen das!' van Angela Merkel: wat sommigen afdoen als naïviteit blijkt leiderschap te zijn. Dit leiderschap kost bloed, zweet en tranen, vraagt moed en lef om voor de troepen uit te gaan. Hier krijgt een leider mensen mee in een visie en een doel.

Als de lijsttrekker als een moderne Johannes de Doper op tijd ruimte weet te maken voor de boodschap waar hij/zij voor staat, ontstaat ruimte voor debat over de inhoud. De politiek vandaag is gediend met zulke lijsttrekkers!

Ad van der Helm is priester van het bisdom Rotterdam en docent kerkelijk recht aan de KU Leuven